

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การเสนอผลการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมสำนึกความรักชาติให้เกิดแก่นักเรียน โดยใช้เนื้อหาและแหล่งวิทยาการทางประวัติศาสตร์ สำหรับครูสังคมศึกษา” ครอบคลุม เนื้อหาสาระที่สำคัญ ดังนี้

1. สรุปผลการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.1.1 เพื่อพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมสำนึกความรักชาติให้เกิดแก่นักเรียน โดยใช้เนื้อหาและแหล่งวิทยาการทางประวัติศาสตร์ สำหรับครูสังคมศึกษา

1.1.2 เพื่อศึกษาผลการใช้ชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมสำนึกความรักชาติให้เกิดแก่นักเรียน โดยใช้เนื้อหาและแหล่งวิทยาการทางประวัติศาสตร์ สำหรับครูสังคมศึกษา

1.2 สมมติฐานการวิจัย

ผลสัมฤทธิ์หลังการฝึกอบรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่ใช้ชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมสำนึกความรักชาติให้เกิดแก่นักเรียน โดยใช้เนื้อหาและแหล่งวิทยาการทางประวัติศาสตร์ สำหรับครูสังคมศึกษา สูงกว่าก่อนการฝึกอบรม

1.3 วิธีดำเนินการวิจัย

1.3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.3.1.1 ประชากรแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

1) ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูสังคมศึกษาที่สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร และเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1

และเขต 2 สำหรับการทดลองใช้เบื้องต้น เพื่อหาประสิทธิภาพของเครื่องมือ คือ ชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมสำนึกความรักชาติให้เกิดแก่นักเรียน โดยใช้เนื้อหาและแหล่งวิทยาการทางประวัติศาสตร์ สำหรับครูสังคัมศึกษา

2) ครูสังคัมศึกษาที่สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคัมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1 – 4 และเขตพื้นที่มัธยมศึกษาเขต 28 (ศรีสะเกษและยโสธร) สำหรับขั้นการทดลองใช้ชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสำนึกความรักชาติให้เกิดแก่นักเรียน โดยใช้เนื้อหาและแหล่งวิทยาการทางประวัติศาสตร์ สำหรับครูสังคัมศึกษา ในสถานการณ์จริง

1.3.1.2 กลุ่มตัวอย่าง แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

1) กลุ่มตัวอย่างสำหรับขั้นการทดลองใช้เบื้องต้น (Tryout) คือ ครูสังคัมศึกษาที่สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคัมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร และสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 และเขต 2 ด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยสุ่มร้อยละ 25 ในแต่ละเขต ซึ่งมีกลุ่มตัวอย่างที่เป็นจำนวนโรงเรียน 39 โรงเรียน แต่โรงเรียนในแต่ละเขตสุ่มตัวอย่างแบบง่ายโรงเรียนละ 1 คน ได้จำนวนครูสังคัมศึกษา จำนวน 39 คน

2) กลุ่มตัวอย่างสำหรับขั้นทดลองใช้ในสถานการณ์จริง (Trial Runs) คือ ครูสังคัมศึกษาสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1 – 4 และเขตพื้นที่มัธยมศึกษา เขต 28 (ศรีสะเกษและยโสธร) โดยสุ่มตัวอย่างแบบง่าย จำนวน 24 คน

1.3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมสำนึกความรักชาติให้เกิดแก่นักเรียน โดยใช้เนื้อหาและแหล่งวิทยาการทางประวัติศาสตร์ สำหรับครูสังคัมศึกษา แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ เพื่อวัดความรู้ความเข้าใจของครูสังคัมศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมสำนึกความรักชาติให้เกิดแก่นักเรียน โดยใช้เนื้อหาและแหล่งวิทยาการทางประวัติศาสตร์ และแบบสอบถามความคิดเห็นของครูสังคัมศึกษาที่มีต่อชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมสำนึกความรักชาติให้เกิดแก่นักเรียน โดยใช้เนื้อหาและแหล่งวิทยาการทางประวัติศาสตร์ สำหรับครูสังคัมศึกษา

1.3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยนำชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมสำนึกความรักชาติให้เกิดแก่นักเรียน โดยใช้เนื้อหาและแหล่งวิทยาการทางประวัติศาสตร์ สำหรับครูสังคัมศึกษา ไปทดสอบหาประสิทธิภาพด้วยตนเองตามเกณฑ์ประสิทธิภาพ

80/80 ในขั้นทดลองใช้เบื้องต้น (Tryout) กับครูสังคมศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง มีขั้นตอนในการทดสอบประสิทธิภาพ 3 ขั้นตอน คือ การทดสอบแบบเดี่ยว แบบกลุ่ม และแบบสนาม เมื่อได้ชุดฝึกอบรมตามเกณฑ์ 80/80 แล้ว ผู้วิจัยนำไปทดลองใช้ในสถานการณ์จริง (Trial Runs) โดยให้กลุ่มตัวอย่างศึกษาชุดฝึกอบรมทางไกลจำนวน 3 หน่วยเป็นการล่วงหน้า เมื่อกลุ่มตัวอย่างศึกษาครบแล้ว ผู้วิจัยจัดการฝึกอบรมในส่วนของสื่อเสริม คือ การอบรมแบบเผชิญหน้าให้กับกลุ่มตัวอย่างเพื่อเสริมเติมเต็มให้การฝึกอบรมทางไกลสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมสำนึกความรักชาติให้เกิดแก่นักเรียน โดยใช้เนื้อหาและแหล่งวิทยาการทางประวัติศาสตร์สำหรับครูสังคมศึกษา

1.3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ประสิทธิภาพชุดฝึกอบรมทางไกลทั้ง 3 ขั้นตอน คือ แบบเดี่ยว แบบกลุ่ม และแบบสนาม ตามเกณฑ์ 80/80 โดยใช้สูตร E_1/E_2 และในขั้นทดลองใช้ในสถานการณ์จริง คือ การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ในการฝึกอบรมก่อนการฝึกอบรมและหลังการฝึกอบรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่ใช้ชุดฝึกอบรมทางไกล โดยการทดสอบค่าที (t-test) สำหรับการวิเคราะห์ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสำนึกความรักชาติให้เกิดแก่นักเรียน โดยใช้เนื้อหาและแหล่งวิทยาการทางประวัติศาสตร์ สำหรับครูสังคมศึกษา โดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

1.4 ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

1.4.1 ผลการพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมสำนึกความรักชาติให้เกิดแก่นักเรียน โดยใช้เนื้อหาและแหล่งวิทยาการทางประวัติศาสตร์ สำหรับครูสังคมศึกษา จำนวน 3 หน่วย มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 ตามที่กำหนดไว้

1.4.2 ผลการใช้ชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมสำนึกความรักชาติให้เกิดแก่นักเรียน โดยใช้เนื้อหาและแหล่งวิทยาการทางประวัติศาสตร์ สำหรับครูสังคมศึกษา สรุปผลการศึกษาดังนี้

1) ผลสัมฤทธิ์ในการฝึกอบรมหลังการฝึกอบรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่ใช้ชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมสำนึกความรักชาติให้เกิดแก่นักเรียนโดยใช้เนื้อหาและแหล่งวิทยาการทางประวัติศาสตร์ สำหรับครูสังคมศึกษา สูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2) ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมสำนึกความรักชาติให้เกิดแก่นักเรียนโดยใช้เนื้อหาและแหล่งวิทยาการทางประวัติศาสตร์ สำหรับครูสังคมศึกษา ถึงความเหมาะสมของเนื้อหาสาระ ในภาพรวมหน่วยที่ 2 และหน่วยที่ 3 อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนหน่วยที่ 1 อยู่ในระดับมาก

2. อภิปรายผล

การวิจัย เรื่อง “การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมสำนึกความรักชาติให้เกิดแก่นักเรียน โดยใช้เนื้อหาและแหล่งวิทยาการทางประวัติศาสตร์ สำหรับครูสังคมศึกษา” มีข้อสังเกตดังนี้

2.1 การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมสำนึกความรักชาติให้เกิดแก่นักเรียน โดยใช้เนื้อหาและแหล่งวิทยาการทางประวัติศาสตร์ สำหรับครูสังคมศึกษา เพื่อทดสอบประสิทธิภาพชุดฝึกอบรมทางไกล โดยกำหนดให้ชุดฝึกอบรมทางไกลมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ 80/80 ซึ่งผลการพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลดังกล่าวทั้ง 3 หน่วยมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

ชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมสำนึกความรักชาติให้เกิดแก่นักเรียน โดยใช้เนื้อหาและแหล่งวิทยาการทางประวัติศาสตร์ สำหรับครูสังคมศึกษา ได้เสนอเนื้อหาสาระในประเด็นสำคัญ ได้แก่

1) แนวคิดการส่งเสริมสำนึกความรักชาติในการจัดการเรียนรู้อาษาประวัติศาสตร์ไทย โดยให้รายละเอียดเกี่ยวกับแนวคิดการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ การส่งเสริมสำนึกความรักชาติ โดยผ่านการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ และสาระการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กับ การส่งเสริมสำนึกความรักชาติ

2) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ไทยเพื่อส่งเสริมสำนึกความรักชาติให้เกิดแก่นักเรียน โดยเน้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ไทยอย่างหลากหลาย เช่น การศึกษาออก

สถานที่ การเขียน การอ่าน การพูด การแสดง การใช้เพลง และ การใช้วิธีการประวัติศาสตร์บอกเล่า รวมทั้งการจัดโครงการการศึกษาประวัติศาสตร์ไทยเพื่อส่งเสริมสำนึกความรักชาติ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เช่น การจัดตั้งชมรมประวัติศาสตร์ และกิจกรรมเสริมหลักสูตรทางประวัติศาสตร์ ได้แก่ ค่ายประวัติศาสตร์ ซึ่งกิจกรรมดังกล่าว เน้นการส่งเสริมสำนึกความรักชาติให้แก่นักเรียน

3) การใช้แหล่งวิทยาการทางประวัติศาสตร์เพื่อส่งเสริมสำนึกความรักชาติให้แก่นักเรียน โดยเน้นเรื่องแนวคิดแหล่งวิทยาการทางประวัติศาสตร์ ตัวอย่างแหล่งวิทยาการการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ทั้งในระดับประเทศและระดับท้องถิ่น และแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แหล่งวิทยาการทางประวัติศาสตร์ เช่น การจัดกิจกรรมการศึกษาแหล่งวิทยาการทางประวัติศาสตร์ การสำรวจหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่น และการเผยแพร่แหล่งวิทยาการทางประวัติศาสตร์เพื่อส่งเสริมสำนึกความรักชาติ เป็นต้น

รายละเอียดที่ปรากฏในเอกสารชุดฝึกอบรมทางไกลดังกล่าวนี้ ทำให้ครูสังคมศึกษาได้เข้าใจแนวคิดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างหลากหลายและเข้าใจถึงแนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ไทยเพื่อส่งเสริมสำนึกความรักชาติและความภูมิใจในชาติให้แก่นักเรียนได้ในหลายรูปแบบ ตามที่ครูสังคมศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจากชั้นการทดลองใช้ในสถานการณ์จริงได้แสดงความคิดเห็นจากการตอบแบบสอบถามว่าการเสนอเนื้อหาสาระในชุดฝึกอบรมทางไกลทั้ง 3 หน่วยมีความเหมาะสม โดยในภาพรวมหน่วยที่ 2 และหน่วยที่ 3 อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนหน่วยที่ 1 อยู่ในระดับมาก

การที่ครูสังคมศึกษาได้ศึกษาชุดฝึกอบรมทางไกลดังกล่าว ซึ่งเป็นการศึกษาด้วยตนเองนั้น เป็นการประหยัดทั้งทรัพยากร และเวลา ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของชุดฝึกอบรมทางไกล ที่ชัยยงค์ พรหมวงศ์ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับหลักการและความสำคัญของชุดฝึกอบรมทางไกลไว้ (ชัยยงค์ พรหมวงศ์ และวาสนา ทวีกุลทรัพย์ 2540)

ดังนั้น ครูสังคมศึกษาจึงสามารถใช้ประมวลสาระชุดฝึกอบรมทางไกลที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นเป็นคู่มือสำหรับการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ โดยใช้เนื้อหาและแหล่งวิทยาการทางประวัติศาสตร์ เพื่อให้ผู้เรียนมีสำนึกที่ถูกต้อง อย่างเป็นรูปธรรมและอย่างเป็นระบบมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ไทย มีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง

2) การเสนอเนื้อหาในประมวลสาระของชุดฝึกอบรมทางไกล กลุ่มตัวอย่างเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดและระดับมาก อนึ่ง มีข้อสังเกตเกี่ยวกับเรื่องที่ 1.2.2 การส่งเสริมสำนึกความรักชาติโดยผ่านการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ไทย มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.21 และเรื่องที่ 1.2.3

การส่งเสริมสำนึกความรักชาติโดยผ่านการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.17 นั้น เมื่อเทียบกับค่าเฉลี่ยของเรื่องอื่น ๆ ในหน่วยที่ 1 จะน้อยกว่า จึงทำให้ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมในชั้นการทดลองใช้ในสถานการณ์จริง ได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่า ควรเพิ่มรายละเอียดของเนื้อหาในส่วนของประวัติศาสตร์ไทยในยุคสมัยต่าง ๆ ไว้ในชุดฝึกอบรมทางไกล เพื่อให้ครูส่งมอบศึกษานำไปใช้ประกอบการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ควรให้ตัวอย่างเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดจิตสำนึกความรักและความภูมิใจในชาติในหน่วยที่ 2 ให้มีตัวอย่างของกิจกรรมให้มากขึ้น เพื่อครูจะได้นำไปประยุกต์ใช้หรือเป็นแนวทางในการออกแบบกิจกรรมให้มากกว่านี้ ส่วนเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ควรให้แนวทางการค้นคว้าเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น เพื่อให้ครูส่งมอบศึกษาสามารถสืบค้นเนื้อหาเกี่ยวกับความเป็นมาในท้องถิ่นของตนให้มากขึ้น เพื่อจะได้นำเนื้อหาจากการสืบค้นดังกล่าวไปใช้ในการจัดทำแผนการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมสำนึกความรักท้องถิ่นได้อีกด้วย

3) สมมุติฐานที่กำหนดไว้ว่า ผลสัมฤทธิ์หลังการฝึกอบรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่ใช้ชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมสำนึกความรักชาติให้เกิดแก่นักเรียน โดยใช้เนื้อหาและแหล่งวิทยาการทางประวัติศาสตร์ สำหรับครูส่งมอบศึกษา สูงกว่าก่อนการฝึกอบรม ก็เป็นไปตามสมมุติฐาน เมื่อนำชุดการฝึกอบรมทางไกลไปทดลองใช้ในสถานการณ์จริง พบว่า ผลสัมฤทธิ์ในการฝึกอบรมหลังการฝึกอบรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่ใช้ชุดฝึกอบรมทางไกลสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นั้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่ได้ศึกษาไว้ เช่น งานวิจัยของสิริวรรณ ศรีพหล (2553) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลสำหรับครูส่งมอบศึกษา เรื่อง การจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในสถานศึกษา และงานวิจัยของสิริวรรณ ศรีพหล (2555) ที่ศึกษาเรื่อง การพัฒนาระบบการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ ตามแนวปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง สำหรับครูส่งมอบศึกษา

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

3.1.1 ชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมสำนึกความรักชาติให้เกิดแก่นักเรียน โดยใช้เนื้อหาและแหล่งวิทยาการทางประวัติศาสตร์ สำหรับครูส่งมอบศึกษา เป็น

ชุดฝึกอบรมที่จัดทำเป็นคู่มือ ที่ครูสังคัมศึกษาสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง โดยเฉพาะเนื้อหาในส่วนของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ไทย เพื่อส่งเสริมสำนึกความรักชาติให้เกิดขึ้นแก่นักเรียน ที่เสนอไว้อย่างหลากหลายทั้งในส่วนของกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องเรียนและส่วนที่เป็นกิจกรรมนอกห้องเรียน ที่ครูสังคัมศึกษาสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคัมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยเฉพาะสาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.1.2 ชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมสำนึกความรักชาติให้เกิดขึ้นแก่นักเรียน โดยใช้เนื้อหาและแหล่งวิทยาการทางประวัติศาสตร์ สำหรับครูสังคัมศึกษา เป็นชุดฝึกอบรมที่ออกแบบให้ครูสังคัมศึกษาสามารถใช้ศึกษาด้วยตนเอง การศึกษาชุดฝึกอบรมให้มีประสิทธิภาพนั้น ผู้ใช้ชุดฝึกอบรมควรศึกษาในส่วนของประมวลสาระและแนวการศึกษาชุดฝึกอบรมไปพร้อมกัน กล่าวคือ ศึกษาแผนการฝึกอบรมจากแนวการศึกษา ทำแบบประเมินตนเองก่อนการฝึกอบรม แล้วจึงศึกษาเนื้อหาสาระในประมวลสาระ พร้อมปฏิบัติกิจกรรมในแนวการศึกษา เมื่อเรียนจบแต่ละหน่วยแล้ว จึงประเมินผลตนเองหลังการฝึกอบรม เพื่อพิจารณาความก้าวหน้าในการศึกษา การศึกษาด้วยตนเอง การศึกษาด้วยตนเองนี้จะทำให้ครูสังคัมศึกษามีความเข้าใจอย่างถูกต้อง และเป็น การศึกษาด้วยตนเองตามความสะดวกโดยเฉพาะเรื่องเวลา เมื่อศึกษาและมีความเข้าใจอย่างถ่องแท้แล้ว จึงนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติจริง คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมสำนึกความรักชาติให้เกิดขึ้นแก่นักเรียน โดยใช้เนื้อหาและแหล่งวิทยาการทางประวัติศาสตร์ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.1.3 ชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมสำนึกความรักชาติให้เกิดขึ้นแก่นักเรียน โดยใช้เนื้อหาและแหล่งวิทยาการทางประวัติศาสตร์สำหรับครูสังคัมศึกษา นั้นสามารถใช้เป็นคู่มือเพื่อจัดการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคัมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ให้กับผู้เรียนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาทุกชั้นปี และสามารถนำไปใช้ในสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาอื่น ๆ นอกเหนือจากเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร และมัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร รวมทั้งเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ และเขตพื้นที่มัธยมศึกษา เขต 28 (ศรีสะเกษและยโสธร) ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างในการทดลองครั้งนี้

3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 ชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมสำนึกความรักชาติให้เกิดแก่นักเรียน โดยใช้เนื้อหาและแหล่งวิทยาการทางประวัติศาสตร์ สำหรับครูสังกัดศึกษา ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ เป็นชุดฝึกอบรมทางไกลที่เน้นสื่อสิ่งพิมพ์ที่ประกอบด้วยประมวลสาระและแนวการศึกษา และสื่อปฏิสัมพันธ์ จึงควรมีการวิจัยโดยการพัฒนาเป็นสื่อประเภทอื่น ๆ โดยเฉพาะสื่อประเภทย่อย

3.2.2 ควรมีการวิจัยในลักษณะของการพัฒนาสำนึกความรักและความภูมิใจในชาติ โดยผ่านการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในกลุ่มสาระย่อยอื่น ๆ โดยเฉพาะสาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ซึ่งเน้นความเป็นพลเมืองดี ในส่วนที่เกี่ยวกับค่านิยมความรักชาติ

3.2.3 ควรมีการวิจัยเพื่อติดตามผลการใช้ชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมสำนึกความรักชาติให้เกิดแก่นักเรียน โดยใช้เนื้อหาและแหล่งวิทยาการทางประวัติศาสตร์ สำหรับครูสังกัดศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา และมัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร รวมทั้งเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาและมัธยมศึกษาศรีสะเกษ ว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนจากครูสังกัดศึกษาที่ได้ศึกษาชุดฝึกอบรมทางไกลดังกล่าว มีความรู้และความเข้าใจในเนื้อหาสาระและแหล่งวิทยาการทางประวัติศาสตร์หรือไม่ และนักเรียนได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมใดบ้าง โดยเฉพาะสำนึกความรักและความภูมิใจในชาติของตน และนักเรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสำนึกความรักชาติของตนมากน้อยเพียงใดในการดำเนินชีวิตของตน

